

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою МНУ імені В.О.Сухомлинського
протокол № 9 від 05.12.2022 року

В.Д. Будак

**Стратегії розвитку багатомовної вищої освіти у Миколаївському
національному університеті імені В. О. Сухомлинського**

Миколаїв – 2022 р.

Стратегії розвитку багатомовної вищої освіти у Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського

Загальні положення

Глобальні виклики, з якими сьогодні все більше стикається освіта, вимагають використання нових підходів і методів, що поєднують очне та віртуальне навчання, а також пошук балансу між ними для посилення впровадження в освітній процес стратегій щодо багатомовної вищої освіти. Іншим викликом є демократизація національної системи освіти, тобто реформування та модернізація: впровадження гуманних ідей та фундаментальних цінностей в освіту, предметно-орієнтованого підходу, орієнтація на потреби та здібності студента, розвиток лідерського потенціалу й толерантність до різних культур.

Інтеграція системи вищої освіти України в європейське освітнє середовище сприяє модернізації навчальних програм підготовки фахівців із іноземних мов, оскільки мова є засобом здобуття знань, з одного боку, а з іншого – дозволяє студентам зрозуміти культурні особливості для подальшого спілкування на професійному рівні. Модернізація змісту підготовки майбутніх фахівців, зокрема і вчителів іноземних мов, вимагає вирішення таких завдань: рівневе співвідношення оволодіння іноземною мовою (B2, C1, C2); визначення нових підходів у відборі сучасних навчальних матеріалів із пріоритетом на автентичні матеріали; використання відповідних форм і методів оцінювання.

Мовна політика України сприяє оволодінню державною мовою, знанню рідної мови, а також вивченню іноземних мов, що в комплексі сприяє розумінню культур і розвитку толерантності до представників інших культур та народів.

Запровадження принципів Болонського процесу в українських вищих навчальних закладах «заохочує лінгвістичний плюралізм, тим самим підкріплюючи багатомовну традицію Європейського простору вищої освіти та посилюючи співпрацю та конкуренцію між закладами вищої освіти» (Болонський процес, 2009); «сприяє та розповсюджує академічну мобільність, щоб студенти здобули уміння та навички, що необхідні роботодавцям, наприклад культурну зрілість, підвищену впевненість та комунікативні уміння» (UK and Europe Higher Education, 2006).

Багатомовна освіта передбачає опанування двома і більше мовами як системами, формування в студентів та професорсько-викладацького складу здатності послуговуватися ними у реальному спілкуванні, а також використовувати їх як засоби опанування змістом предметів та надбання вмінь професійної комунікації.

Протягом 2020-2022 років команда проєкту провела дві хвилі опитування з метою визначення багатомовної ситуації в МНУ, розробивши багатомовні стратегії для покращення засвоєння та оволодіння українською та іноземними мовами. Перший етап – травень 2020 р. – 347 респондентів (студенти та співробітники МНУ), другий етап – травень-червень 2021 р. – 364 респонденти (студенти та співробітники МНУ).

Опитування, проведене серед студентів, викладачів та представників адміністрації в МНУ імені В. О. Сухомлинського продемонструвало необхідність підтримки державної мови в освітньому середовищі; усвідомлення студентами та викладачами ролі англійської та другої іноземної мови в академічному та професійному просторі, необхідності їх вивчення та вдосконалення студентами, викладачами та представниками адміністрації, підтримку освітнім середовищем ідеї багатомовної освіти.

Визначено, що студенти вважають українську та англійську мови найбільш важливими для професійної реалізації. На доцільності популяризації багатомовної освіти та її здатності до збагачення суспільства в Україні вказала більшість студентів, для яких іноземні мови є фахом, а також студенти нелінгвістичних спеціальностей. Про необхідність більшої уваги до викладання англійської та другої іноземної мови у МНУ зазначила більша частина студентів лінгвістичних та нелінгвістичних спеціальностей.

Українська є переважно першою мовою, для використання в академічному спілкуванні (95,1%). У процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов використовуються додаткові мови – англійська (94%), німецька (4%) та французька (2%), на нелінгвістичних спеціальностях – переважає англійська мова (98,7%).

Аналіз результатів опитування свідчить про необхідність постійного перегляду та модернізації методики, методів і засобів навчання іноземних мов, збільшення годин на вивчення іноземних мов, надання студентам можливості поза аудиторного спілкування та підвищення мотивації студентів до вивчення державної та іноземної мов.

Згідно зі статтею 7 «Мова освіти» Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017) навчальний процес має здійснюватися на заняттях рідною мовою та іноземними мовами; роль викладача полягає в заохочуванні студентів використовувати ці мови поза межами закладів освіти та занять. «Держава сприяє вивченню в державних і комунальних закладах освіти міжнародних мов, насамперед, англійської» (https://mon.gov.ua/ua/npa/law-education#_Toc493603844).

Мета багатомовної освіти в Україні полягає у формуванні в студентів здатності компетентно послуговуватися українською мовою, а також ефективно використовувати англійську та інші іноземні мови.

Досягнення зазначеної мети можливо шляхом розв'язання завдань:

- підвищення мотивації студентів, науково-педагогічних працівників, представників адміністрації МНУ до вивчення та вдосконалення української та іноземної мов;
- забезпечення можливості для студентів, науково-педагогічних працівників вдосконалювати українську мову;
- створення умов для вивчення англійської та другої іноземної мов на відповідному рівні;
- розширення можливостей міжкультурного спілкування студентів та науково-педагогічних працівників;
- урізноманітнення форм і методів вивчення мов;
- розширення можливостей вибору іноземної мови для вивчення;
- покращення якості вивчення іноземної мови як у формальній, так і неформальній освіті;
- вдосконалення підготовки вчителів мов із урахуванням сучасних вимог та викликів.

Аналіз чинної української законодавчої бази свідчить про те, що вона не суперечить ідеям багатомовності та полікультуралізму. В урядових та директивних документах задекларовані завдання, спрямовані на зберігання культури меншин, толерантних міжетнічних стосунків. Отже, сьогодні на законодавчому рівні в Україні створено умови для розвитку багатомовної освіти, але існує потреба в її системному та цілеспрямованому розвитку в закладах вищої освіти.

Аналіз багатомовної освіти України, вивчення досвіду європейських країн, сучасних досліджень у галузі багатомовності уможливили підготовку «Стратегії розвитку багатомовної вищої освіти у Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського». «Стратегії розвитку багатомовної вищої освіти у Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського» розроблені у межах національного проєкту Erasmus+ KA2: «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» (610427-EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-SVNE-JP).

Напрями реалізації Стратегії розвитку багатомовної вищої освіти у Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського

1. Реалізовувати автономію МНУ імені В. О. Сухомлинського при визначенні власного підходу до розвитку багатомовної освіти відповідно до

вимог національного законодавства та з урахуванням етнічного та мовного розмаїття освітнього середовища, регіональних, національних та міжнародних ринків праці.

2. Забезпечити можливості для вивчення української мови та вдосконалення рівня володіння нею здобувачами вищої освіти й науково-педагогічними працівниками шляхом запровадження вибіркового курсів, курсів у центрах вивчення мов тощо.

3. Оновлювати та осучаснювати програми підготовки вчителів та викладачів української та іноземних мов, удосконалювати їхню фахову підготовку, забезпечувати оволодіння ними ефективними інструментами для успішної реалізації різних форм та методів навчання.

4. Запроваджувати на нелінгвістичних спеціальностях викладання окремих предметів англійською мовою або іншою іноземною (поступово збільшуючи їх частку) із використанням методики предметно-мовного інтегрованого навчання, яка дає змогу формувати іншомовну комунікативну компетентність у тому ж навчальному контексті, в якому відбувається формування загальних знань та вмінь. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання передбачає опанування змістом предмета, розвиток комунікативних умінь та когнітивних здібностей, а також оволодіння студентом відповідним культурним компонентом.

5. Забезпечувати умови для розширення зовнішньої академічної мобільності здобувачів вищої освіти шляхом навчання на основі двосторонніх або багатосторонніх угод між закладами-партнерами щодо програм академічної мобільності (без отримання другого документа про вищу освіту); навчання на основі двосторонніх або багатосторонніх угод між закладами-партнерами щодо програм академічної мобільності (з можливістю отримання двох документів про вищу освіту); проходження мовних, навчальних, виробничих практик тощо.

6. Запровадити обов'язкове написання тез конференцій, статей, курсових, бакалаврських, магістерських робіт іноземною (в першу чергу англійською) мовою здобувачами, які навчаються на лінгвістичних спеціальностях. Заохочувати студентів нелінгвістичних спеціальностей до написання тез конференцій, статей, курсових, бакалаврських, магістерських робіт іноземною (в першу чергу англійською) мовою.

7. Удосконалювати впроваджені англійськомовні освітні програми, на першому, другому та третьому рівнях вищої освіти.

8. Забезпечити умови для опанування здобувачами освітньо-наукових програм академічною та професійно орієнтованою іноземною мовою з урахуванням особливостей галузі дослідження здобувача, заохочувати публікацію окремих результатів англійською мовою.

9. Розвивати мультилінгвальну компетентність науково-педагогічних працівників шляхом:

- забезпечення умов для зовнішньої мобільності;
- створення можливостей для вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів;
- заохочення співпраці з вітчизняними та зарубіжними закладами в галузі розвитку багатомовної освіти через участь у спільних наукових та навчальних заходах, розробку спільних освітніх програм тощо;
- сприяння співпраці викладачів мови та викладачів інших предметів;
- заохочення досліджень у галузі багатомовної освіти, в тому числі використання ефективних сучасних методик навчання іноземних мов;
- реалізації предметно-мовного інтегрованого навчання.

10. Забезпечити володіння англійською мовою професорсько-викладацького складу на рівні B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти.

11. Володіння іноземними мовами серед випускників шкіл, які вступають до українських університетів, здебільшого нижче рівня B1 за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. У такому випадку запропонувати першокурсникам додаткові курси для досягнення ними необхідного рівня володіння іноземною мовою.

12. Забезпечити ефективний моніторинг рівня володіння здобувачами вищої освіти українською та іноземними мовами шляхом використання різних видів оцінювання – діагностичного, формувального, підсумкового. При цьому доречно використовувати різні форми та засоби оцінювання (наприклад, Мовне портфоліо, командні проєкти).

13. Оновити матеріали для опрацювання, списки рекомендованих джерел із предметів, додавши до їх переліку, в першу чергу, сучасні українські та зарубіжні (передусім англомовні) наукові джерела, зокрема, статті у провідних виданнях.